

Orta Okullarda Eğitim Gören ve İstismara Maruz Kalan Çocukların Fiziksel Benlik Algı Düzeyleri*

Hakkı ÇOKNAZ**
Mürvet AYDIN***
Emine MISIR****

Öz

Bu çalışmayla, ortaokullarda eğitim gören ve istismara maruz kalmış çocukların fiziksel benlik algı düzeylerinin ortaya konulması amaçlanmıştır.

Araştırmaya 53 istismara maruz kalmamış çocuk olmak üzere toplam 415 çocuk katılmıştır. Çocukların fiziksel benlik algı düzeylerini belirlemek için Fiziksel Benlik Algısı Ölçeği kullanılmıştır. Öğrencilerin fiziksel benlik algı düzeyleri aritmetik ortalamalar (\bar{X}) ve standart sapmalar (ss) kullanılarak betimlenmiştir. Veriler, normal dağılım gösterdiğinden, Independent Samples- t testi ikili grupların karşılaştırılmasında, One Way Anova testi grupların ikiden fazla olması durumunda, gruplar arasında farklar çıkmasında da hangi gruplar arasında farkın olduğunu belirlemek için Post Hoc Testlerinde Tukey testi uygulanmıştır. Anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olarak kabul edilmiştir.

Çocukların cinsiyetlerine göre fiziksel benlik algı düzeylerinin karşılaştırılması sonucunda erkekler lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu bulunmuştur. Çocukların spor yapma yapmamalarına, yarışmaya katılıp katılmamalarına göre fiziksel benlik algı düzeylerinin karşılaştırılması sonucunda spor yapanların ve yarışmaya katılanların lehine istatistiksel bir farka rastlanmıştır. Çocukların istismara maruz kalıp kalmamalarına göre istismara maruz kalanlar aleyhine; okullara göre fiziksel benlik algı düzeylerinin karşılaştırılması sonucunda özel okulda okuyan çocuklar lehine istatistiksel fark bulunmuştur.

Anahtar kelimeler: İstismar, çocuk, spor

Physical Health Self-Perception Levels of the Middle School Children Subjected to Abuse

Abstract

This study aims to reveal the physical self-perception levels of the middle school children who have been subject to abuse.

A total of 415 children took part in the survey, including 53 children who had been subject to abuse. To determine the children's physical self-perception levels, Physical Self-Perception Scale was used.

* 3. Uluslararası Farklı Şiddet Boyutları ve Toplumsal Algı Kongresi'nden sözel olarak sunulmuştur

** Doç. Dr. A.İ.B.Ü. Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, coknaz_h@ibu.edu.tr

*** ASPB Düzce Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü - Düzce mrvetaydn@gmail.com

**** MEB Beden Eğitimi Öğretmeni - Düzce, eminemisir@gmail.com

Physical self- perception levels of students were described by using arithmetic mean (\bar{X}) and standard deviations (ss).

Since the data showed normal distribution, the Independent Samples test was used to compare the two groups; One Way Anova test was used when there were more than two groups, and The Tukey test was applied in Post Hoc Tests to determine the differences between the groups. The level of significance was set at $p < 0.05$.

When the physical self-perception levels of children were compared in terms of gender differences, it was found that there was a statistically significant difference in favor of boys. When the physical self-perception levels of children were compared in terms of whether the children take part in sports, a statistical difference was found in favor of the children engaged and competed in sports. In comparing the students in terms of whether they had been subject to abuse or not, a statistical difference was found in favor of those who had not been subject to abuse. When the physical self-perception levels of children were compared in terms of the type of school they attended, there was a statistical difference in favor of those attending private schools.

Keywords: Abuse, children, sports

GİRİŞ

Çocuklara yönelik hatalı davranışları açıklamak için çocuklara kötü muamele edilmesi [child maltreatment] Kempe ve arkadaşları (1962) tarafından hırpalanmış çocuk sendromu [battered child syndrome] kavramları ortaya atılmıştır. Bununla birlikte çocuk ve gencin ruhsal, fiziksel, duygusal olarak zarar gördüğü, en önemlisi haklarının çiğnendiği bu durumları tanımlamak amacıyla yaygın olarak “child abuse” terimi kullanılmaktadır. Bu kavram Türkçe’ye çocuk sömürüsü, çocuk kırımı, çocuk istismarı, çocuk ezimi olarak çevrilmektedir (İşmen, 1993).

İstismar; fiziksel, duygusal ve cinsel olmak üzere üç ana başlık altında ele alınır (Kulaksızoğlu, 2004). Çocuk istismarı, genel olarak 18 yaşın altında bulunan çocuklara karşı girilen ve onların fiziksel, duygusal ve toplumsal gelişmelerini zedeleyen her türlü eylem olarak tanımlanır. Bu eylemler çocuğun fiziksel benliğini algılamasını, değerlendirmesini ve geliştirmesini engelleyici unsurlardır.

Fiziksel benlik algısı, bireyin psikomotor boyutta kendisini algılaması ve değerlendirmesi olarak tanımlanır (Fox, 1997). Sonstroem ve Potts’a (1996) göre ise fiziksel benlik algısı; atletik beceri, kuvvet, dayanıklılık ve esneklik gibi özelleştirilmiş motor becerilerdeki algılardır. Fiziksel benlik algısı, küçük yaştan itibaren fiziksel çevreyle ilişki kurmada ve uzmanlaşma yeteneğini geliştirmede önem taşır (Pehlivan,2010). Bunun çocuklar tarafından geliştirilebilmesine yardımcı olmak için de, yapılması gereken, çocukların egzersizlere ve spora katılımlarının sağlanmasıdır.

Egzersiz ve spor ayrı kavramlar olmasına karşın(Çoknaz, 2017) bedensel, ruhsal ve sosyal yararlar sağlamak amacıyla yapılan planlı faaliyetlerdir(Kalyon, 1997). Çocukların kaygılarını gidermelerini ve sorunların üstesinden kolayca gelmelerini egzersiz ve spor sağlar. Ayrıca egzersiz ve spor çocukların kişiliğın şekillenmesinde, işbirliğini öğrenmesinde, kişisel disiplinin sağlanmasında, sosyalleşmesinde, saldırganlık dürtülerinin doğal yolla ve kurallara uygun olarak boşaltılmasında, en önemlisi de fiziksel benlik algısının olumlu gelişmesinde yardımcı olur. Bu nedenle, özellikle, istismara uğramış çocukların egzersize ve spora katılımları onların topluma kazandırılmasında büyük rol oynayacaktır. Bu çocukların kişilik gelişmelerini artırmak ve fiziksel benlik algılarını geliştirmek için yetenekleri yönünde sportif, sosyal etkinliklere düzenli ve devamlı katılmaları sağlanmalıdır. Bu çalışmayla, ortaokullarda eğitim gören ve istismara maruz kalmış çocukların fiziksel benlik algı düzeylerinin ortaya konulması amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Bu araştırma Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Düzce Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'nden ve Milli Eğitim Bakanlığı Düzce Milli Eğitim Müdürlüğü'nden yazılı izin alınarak yapılmıştır. Araştırmaya dahil edilen ortaokullar kura yöntemiyle bir köy okulu, bir merkez okul, bir özel okul olacak şekilde ve her okulda birer şube(5. 6., 7., 8. sınıflar) olarak belirlenmiş 11 yaş altı ve 14 yaş üstü çocuklar araştırmaya alınmamıştır. Araştırmaya istismara maruz kalmış 53 çocuk olmak üzere toplam 415 çocuk katılmıştır. Çocukların fiziksel benlik algılarını belirlemek için Fiziksel Benlik Algısı Ölçeği kullanılmıştır (Children and Youth Physical Self Perception Profile-CY-PSPP). Ölçeğin Türk çocukları için güvenilirlik ve geçerlik çalışması Aşçı ve arkadaşları (2005) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin güvenilirliğini belirlemek için yapılan Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .73 olarak bulunmuştur. Elde edilen tüm sonuçlar doğrultusunda Fiziksel Benlik Algısı Profilinin 11-14 yaşlar arası için fiziksel benlik algılarını ortaya koyan geçerli ve güvenilir bir araç olduğu belirlenmiştir. Ölçek 36 maddeden oluşmaktadır. Ölçek dört puanlı yapılandırılmış seçenek formatı kullanılarak puanlanmıştır. Ölçekte negatif yazılmış maddeler tersten değerlendirilmiştir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 36, en yüksek puan 144'tür. Buna göre ölçekten alınabilecek 36-72 puan düşük fiziksel benlik algı düzeyini, 73-108 puan orta fiziksel benlik algı düzeyini, 109-144 puan yüksek fiziksel benlik algı düzeyini ifade ettiği söylenebilir. Araştırmada ölçek yoluyla toplanan verilerin analizi ve yorumu bilgisayar ortamında gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin bu çalışma için Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .71 olarak bulunmuştur. Öğrencilerin fiziksel benlik algı düzey puanları aritmetik ortalamalar(\bar{X}) ve standart sapmalar (ss) kullanılarak betimlenmiştir. Veriler, normal dağılım gösterdiğinden, Independent Sampeles- t testi ikili grupların karşılaştırılmasında, One Way Anova testi grupların ikiden fazla olması durumunda, gruplar arasında farklar çıkmasında da hangi gruplar arasında farkın olduğunu belirlemek için Post Hoc Testlerinde Tukey testi uygulanmıştır. Anlamlılık düzeyi $p<0.05$ olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular aşağıda tablolar halinde verilmiştir.

Tablo 1. Çocukların Cinsiyetlerine Göre Fiziksel Benlik Algı Düzeylerinin Karşılaştırılması

	$\bar{X} \pm ss$	df	t	p
Kadın(n:218)	100,31±24,73	413	-2,632	0,009
Erkek (n:197)	106,25± 20,87			

Tablo 1'e bakıldığında kadınların fiziksel benlik algı düz ortalamalarının \bar{X} :100,31±24,73 puan, erkeklerin \bar{X} : 106,25± 20,87 puan olduğu ve her iki cinsiyetin de orta düzeyde fiziksel benlik algı düzeylerini sergilediği görülmektedir. Çocukların cinsiyetlerine göre fiziksel benlik algı düzeylerinin karşılaştırılması sonucunda da erkekler lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu görülmektedir (t:-2,632, p<001).

Tablo 2. Çocukların Spor Yapıp Yapmamalarına Göre Fiziksel Benlik Algı Düzeylerinin Karşılaştırılması

	$\bar{X} \pm ss$	sd	t	p
Spor Yapıyor (n:158)	113,84±14,87	413	7,918	0,000
Spor Yapmıyor (n:257)	96,55± 24,83			

Tablo 2'de çocukların spor yapıp yapmamalarına göre fiziksel benlik algı düzeylerinin karşılaştırılması görülmektedir. Buna göre spor yapan çocukların fiziksel benlik algı düzeyleri (\bar{X} :113,84±14,87) spor yapmayan çocukların fiziksel benlik algı düzeylerinden (\bar{X} :96,55±24,83) daha yüksek olduğu; spor yapanların yüksek fiziksel benlik algı düzeylerine, spor yapmayanların orta fiziksel benlik algı düzeylerine sahip oldukları tespit edilmiştir. Her iki grubun fiziksel benlik algı düzeyleri karşılaştırılmasında da istatistiksel bir farka rastlanmıştır (t:7.918, p<0.001).

Tablo 3. Çocukların Yarışmaya Katılıp Katılmamalarına Göre Fiziksel Benlik Algı Düzeylerinin Karşılaştırılması

	$\bar{X} \pm ss$	sd	t	p
Yarışmaya Katılmış (n:204)	112,63±15,80	413	8,978	0,000
Yarışmaya Katılmamış (n:211)	93,94± 25,34			

Tablo 3'te çocukların yarışmaya katılıp katılmamalarına göre fiziksel benlik algı düzeylerinin karşılaştırılması görülmektedir. Yarışmalara katılan çocukların fiziksel benlik algı düzeyleri (\bar{X} :112,63±15,80) yarışmalara katılmayan çocukların fiziksel benlik algı düzeylerine (\bar{X} :93,94±25,34) göre yüksek; yarışmaya katılan çocukların yüksek fiziksel benlik algı düzeylerine, yarışmaya katılmayan çocukların orta fiziksel benlik algı düzeylerine sahip oldukları tespit edilmiştir. Yapılan istatistiksel karşılaştırmalar sonucunda da istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur (t:8,978, p<0,001).

Tablo 4. Çocukların İstismara Maruz Kalıp Kalmama ve Okullara Göre Fiziksel Benlik Algı Düzeylerinin Karşılaştırılması

	$\bar{X} \pm ss$		Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p değeri
Köy Okulu (KO) (n:113)	107,05±18,07	Grup arası	105134,526	3	35044,842	123,412	0,000
Merkez Okul(MO) (n:126)	107,14±19,36	Grup içi	116710,447	411	283,967		
Özel Okul(ÖO) (n:123)	113,09±12,38	Toplam	221844,973	414			
İstismar Görmüş Çocuklar (İGÇ) (n:53)	62,11±16,71						

Tablo 4'te çocukların istismara maruz kalıp kalmama ve okullara göre fiziksel benlik algı düzeylerinin karşılaştırılması verilmiştir. Bu tabloya göre en yüksek fiziksel benlik algı düzeyleri özel okullardaki çocukların (\bar{X} :113,09±12,38) yüksek düzey olarak, daha sonra da merkez okuldaki (\bar{X} :107,14±19,36) ve köy okulundaki (\bar{X} :107,05±18,07) çocukların orta düzey olarak fiziksel benlik algı düzeylerine sahip olduğu görülmektedir. En düşük fiziksel benlik algı düzeyini de İstismar görmüş çocuklar (\bar{X} :62,11±16,71) sergilemektedir. Yapılan istatistiksel karşılaştırmalar sonucunda istatistiksel olarak farkların olduğu (F:123,412; p<0.001); hangi gruplar arasında istatistiksel farkın olduğunu belirlemek için yapılan Tukey testi sonucunda da ÖO ile KO/MO(p<0.001), ÖO ile KO/MO(p<0.001) ve İGÇ ile KO/MO/ÖO (p<0.0001) arasında istatistiksel bir anlamlılık bulunduğu belirlenmiştir.

TARTIŞMA

Yapılan bu çalışmada çocukların cinsiyetlerine göre fiziksel benlik algı düzeylerinin karşılaştırılması sonucunda erkekler lehine istatistiksel farka rastlanmıştır. Abraham ve Llewellyn (1997) yaptıkları araştırmalarda cinsiyet rollerini incelemişlerdir. Bu araştırmacılar

erkek öğrencilerinin kendilerini daha atletik bulduklarını ve buna her araştırmada rastladıklarını belirtmektedirler. Freedman ve ark. (1981) yaptığı araştırmada erkeklerin kızlara göre atletik açıdan daha yeterli, yakın arkadaşlıklar kurmada daha becerikli kişiler oldukları yargısına varmıştır. Diğer bir araştırmada cinsiyet temel etkisinin kadınlar aleyhine anlamlı olduğu bulunmuştur. Bu bulgu, kadınların erkeklere göre vücutlarını daha az beğendiklerini göstermektedir. Kadınların ideal kabul edilen fiziksel görünümüne uyuyor olmalarının toplumsal roller gereği erkeklere oranla daha fazla bekleniyor olması, kadınların vücutları ile ilgili düşüncelere daha fazla yoğunlaşmalarına, böylece kadınların vücutlarından daha az hoşnut olmalarına sebep olmaktadır (Yörükhan, 2000; Jones ve ark., 2001). Bu bulguların toplumsal olarak iki cinse yüklenen geleneksel kalıp yargılar, erkeğe ve kadına farklı roller biçmelerinden kaynaklandığını söyleyebiliriz.

Çocukların spor yapıp yapmamalarına ve yarışmalara katılıp katılmamalarına göre fiziksel benlik algı düzeylerinin karşılaştırılmasına baktığımızda spor yapmayan çocukların spor yapanlara göre, yarışmaya katılmayanların katılanlara göre fiziksel benlik algı düzeylerinin düşük olduğu sonucuna varılmıştır. Aşçı (2004) fiziksel aktivite grubundaki katılımcıların fiziksel aktiviteye katılmayan gruptakilere göre fiziksel benlik algı düzeylerinin daha yüksek olduğunu belirlemiştir. Sonuç olarak, fiziksel aktivitenin psikolojik sağlık üzerine olumlu etkileri araştırmalarla gösterilmiştir (Pehlivan, 2010; Aşçı, 2004; Aşçı ve ark., 1997; Tiryaki ve Morali, 1992; Marsh, 1998; Hayes ve ark., 1999; Sonstroem ve Morgan, 1989; Van-Vorst ve ark., 2002). Yapılan çalışmalarla fiziksel aktiviteye katılımın; bireyin fiziksel yeteneğini ve fiziksel uygunluk düzeyini artırdığı; meydana gelen bu artışın ise, bireyin fiziksel benlik algısında olumlu değişime neden olduğu söylenebilir.

Yapılan bu çalışmada özel okulda eğitim alan çocukların fiziksel benlik algı düzeyleri köy okulu, devlet okulu ve istismar gören çocuklara göre daha yüksek bulunmuştur ve bu sonuçlar istatistiksel bir fark yaratmıştır. Altun ve Yazıcı (2013) da yaptıkları araştırmada farklı okul türlerinde okuyan çocukların farklı fiziksel benlik algılarına sahip olduklarını belirtmektedirler. Özel okulda okuyan çocukların, ekonomik durumlarının iyi oldukları düşünülürse, kilo sorunlarıyla karşılaşabilecekleri bilenen bir gerçektir. Buna rağmen özel okulda okuyan çocukların fiziksel benlik algı düzeylerinin diğer okul çocuklarından daha yüksek çıkması, onların okul koşullarıyla, bu araştırmada ortaya koymadığımız anne ve baba eğitim düzeyleriyle izah edilebilir.

İstismar görmüş çocukların fiziksel benlik algı düzeyleri diğer gruptaki çocuklarla karşılaştırıldığında düşük çıkması yönünde oluşan beklenti yapılan araştırma ile istatistiksel olarak ortaya konulmuştur. Bakım, beslenme ve eğitim ihtiyaçları karşılanan çocukları sürekli farklı hizmet modellerinden faydalandırılmaları ve içinde buldukları psikolojik duygu durumları nedeniyle sportif, sosyal etkinliklere katılmada yöneldikleri spora devamlılık sağlama konusunda sorun yaşadıkları düşünüldüğünden sportif açıdan gelişememişlerdir. Bu bilgiler ışığında, istismar görmüş çocukların, fiziksel benlik algı düzey puanları diğer

gruptaki çocuklara göre daha düşük düzeyde çıktığı düşünülmektedir. Çünkü yeterli ve uygun rol modellerinin eksikliği ve sosyal/duygusal açıdan ihtiyaçların yeterince karşılanamaması gibi etkenlerin fiziksel benlik algı gelişimini istismar görmüş çocuklarda olumsuz etkilediği düşünülmektedir. Bu çocukların kişilik gelişimlerini artırmak ve fiziksel benlik algılarını geliştirmek için yetenekleri yönünde sportif, sosyal etkinliklere düzenli ve devamlı katılmaları sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

- Abraham, S.,L Jewellyn-Jones, D.** (1997). *Eatingdisordersthefacts*. 4th Edition. New York: Oxford University Press.
- Altun F, Yazıcı H.** (2013). Ergenlerin Benlik Algılarının Yordayıcıları Olarak: Akademik Öz-Yeterlik İnancı ve Akademik Başarı, Kastamonu Eğitim Dergisi, Cilt:21, Sayı:1, 145-156
- Aşçı H.** (2004). Fiziksel Benlik Algısının Cinsiyet ve Fiziksel Aktivite Düzeyine Göre Karşılaştırılması, Spor Bilimleri Dergisi, Cilt:15, Sayı:1, 39-48
- Aşçı, F. H.,Eklund, R. C., Whitehead, J. R., Kirazcı, S., Koca, C.** (2005). Use of the CY-PSPP in Othercultures: A Preliminaryinvestigation of Itsfactorialvalidity for Turkish Children and Youth. *Psychology of Sport&Exercise*. V:6, 33-50.
- Çoknaz H.** (2017). *Psikomotor Gelişim, Doğum Öncesinden Ölümüne Kadar*, Gazi Kitabevi, Ankara
- Fox, K. R.** (1997). *The Physical Self: From Motivation To Well-Being*. Champaing IL: Human Kinetics.
- Freedman J.L., Sears O.D., Carlsmith J.M.** (1981). Cinsiyet Rollerinde İçinde: Eğer Hitler isteseydi (Sosyal Psikoloji Yazıları), Haz: A. Dönmez, Gündoğan Yayınları, Ankara
- Hayes S D., Crocer P. R. E., Kowalski K. C.** (1999). Gender Differences In Physical Selfperceptions, Global Self-Esteem And Physical Self-Perception Profile Model. *Journal of Sport Behavior*, V: 22, 1-4.
- İşmen E.** (1993) Liseli Ergenlerin Algıladıkları Duygusal İstismarın Kendini Kabul Seviyelerine Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul
- Jones J.M., Bennett S., Olmsted M. P., Lawson M. L., Rodin G.** (2001). Disordereatingattitudes and Behaviors in Teenagedgirls: a School-basedstudy. *CMAJ*, V:165, 547-552.
- Kalyon T. A.** (1997) . *Özürlülerde Spor*. Bağırhan Yayinevi, Ankara.
- Kempe C H., Silverman F N., Steele B. F.** (1962). The Battered Child Syndrome. *JAMA*; V:181: 17-24.
- Kulaksızoğlu A.** (2004). *Ergenlik Psikolojisi*. 6. Basım, Remzi Kitabevi. İstanbul
- Marsh H. W.** (1998). Age and Gender Effects İn Physical Self-Concepts For Adolescent Eliteathletes And Non-Athletes: A Multicohort-Multioccasion Design. *Journal of Sport and Excercise Psychology*, V:20, I:3, 237-259
- Pehlivan Z.** (2010). Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Fiziksel Benlik Algıları ve Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumlarının Analizi Eğitim ve Bilim, Cilt 35, Sayı: 156, 126-141
- Sonstroem R J., Morgan W. P.** (1989). Excercise and Self-Esteem: Rationale and Model. *Medicine and Science in Sports and Excercise*. V:21, I:3, 329-337.
- Sonstroem R. J. ve Potts S. A.** (1996). Life Adjustment Correlates of Physical Selfconcepts. *Medicine and Science in Sports and Exercise*,V:28, 619-624.
- Tiryaki Ş. ve Morali S.** (1992). Sportif Katılımın Liseli Sporcuların Benlik Saygısı Üzerine Etkisi. *Spor Bilimleri Dergisi*, C:3, S:1, 1-19.

- Van Vorst J. G., Buckworth J., Mattern C.** (2002). Physical Selfconcept and Strength Changes in College Weight Training Classes. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, V:73, 113-117.
- Yörükhan, T.** (2000). Alfred Adler – Bireysel Psikolojisi, Sosyal Roller ve Kişilik. Ankara: TC İş Bankası Kültür Yayınları Genel Yayını: 486, Sosyal ve Felsefi Eserler Dizisi: 54.